

הרגל ולא חג — אינו חייב באהריותו, שאין לו עוד תשלומין¹⁴⁹. חזינן, דאפשר לאחר ולהביא קרבן חגיגה — כל זמן שאפשר להביאה באותו הרגל.

רב אשי אמר ביאור נוסף בברייתא: הכי קאמר תנא: חגיגה וכל זמן חגיגה, אם חל בשבת — מאחרין, ואפילו עצרת דאינה אלא חד יומא היא — מאחרין, דיש לה תשלומין כל שבעה.

וראיה לדבר, דנחלקו בית שמאי ובית הלל, בעצרת שחל להיות בערב שבת.

בית שמאי אומרים דיום טובות [יום הקרבת העולות והשלמים] של עצרת — אחר השבת הוא, משום דסבירא להו דאין מקריבין עולות ביום טוב.

ובית הלל אומרים דאין צריך להמתין, דהא שלמים ועולות קרבין ביום טוב.

ותנן התם, דמודים בית הלל, שאם חל עצרת להיות בשבת — שיום טובה אחר השבת, שהרי אין מקריבין שלמים ועולות בשבת.

על כל פנים, חזינן דיש תשלומין לעצרת. שהרי לכולי עלמא, אם חל עצרת בשבת, קריבין הקרבנות למחר.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: רבי נטע נטיעה ביום הפורים.

וכמו כן, רחין רבי בקרונה של צפורי — ה-ב דהיינו בפרהסיא, ביום השוק, בשעת הילוך קרונות — בשבעה עשר בתמוז¹⁵⁰.

וכן בקש רבי לעקור צום תשעה באב¹⁵¹, ולא הודו לו חכמים בענין זה של תשעה באב.

אמר לפניו [לפני רבי אלעזר] רבי אבא בר זבדא: רבי! לא כך היה מעשה, שרצה רבי לעקור לגמרי את תשעה באב. אלא, באותה שנה, תשעה באב שחל להיות בשבת הוה,

149. ובמס' חגיגה [ט]. אמרינן, דעל זה נאמר: "מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות".

150. פירש הריטב"א, דמדינא כל הצומות אסורין בכל חומרי התענית. אלא דבימי רבי היה זמן שאין שלום ואין שמד, ואיתא במס' ר"ה [י"ח ע"ב] דבכה"ג רצו מתענין רצו אין מתענין עי"ש, להכי רחין רבי בי"ז בתמוז. וכתב דלפ"ז אפשר שגם אכל, אלא נקט רחין משום דמפרסמא מילתא. אלא שכתב דמסתבר, דמה שתלו ברצו ולא רצו — היינו דווקא לענין שאר דברים, אבל לא לגבי אכילה. ובזמן הזה ג"כ חייבין אנו להאסר באכילה מגזירת הנביאים, ולא בתורת מנהג בעלמא.

השו"ע [או"ח תק"ג ס"ב] פסק דד' צומות

מותרים ברחיצה וסיכה וכו', ואין אסורים אלא באכילה. ועיי' בט"ז שם שהקשה מסוגיין, ומתוס' הכא [ד"ה ורחין]. והמ"א הביא שם בשם הר"ן, דטעמא משום דאין רוב הציבור יכולין לעמוד בזה, ולכן בעל נפש יחמיר בכולן חוץ מנעילת הסנדל. ועיי' בכיבור הגר"א.

151. וכתבו התוס' דודאי אין הכוונה שרצה לעקרו ממש, שהרי אין ב"ד יכול לעקור דברי ב"ד חבירו וכו', אלא שרצה לעקרו מחומרא שיש בו יותר משאר תעניות, א"נ רצה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי.

והקשה הריטב"א, א"כ, היאך יכול היה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי, הא הראשונים קבעוהו לתשיעי, ואף בענין זה שייך אין ב"ד רשאי לבטל וכו'? [ועיי' במסורת הש"ס על

"משתה" — מלמד שאסור בתענית¹⁵⁴.

"ויום טוב" — מלמד שאסור בעשיית מלאכה.

אם כן, היאך נטע רבי נטיעה בפורים, והרי מלאכה היא?

ומתריצין: אלא, רבי בר ארביסר הוה, שהיה דר בעיר שאינה מוקפת חומה. וכי נטע — ביום המיסר באדר נטע, שאינו פורים במקומו.

ותמהינן: איני? והא רבי בטבריא הוה¹⁵⁵, וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוא, אם כן, בר חמיסר הוא!?

ודחינוהו לאחר השבת. ואמר רבי: הואיל ונדחה — ידחה לגמרי, ולא יקיימוהו גם אחר השבת. ולא הודו לו חכמים בהא.

קרי עליה רבי אלעזר מקרא זה: "טובים השנים מן האחד". שאילו לא שמעתי ממך, הייתי טועה. ועתה, על ידי שאנו שנים — טוב לי, שלימדני היאך באמת היה מעשה¹⁵².

ותמהינן: ורבי, היכי נטע נטיעה בפורים?

והתני רב יוסף: כתיב לגבי ימי הפורים: "שמחה ומשתה ויום טוב". ודרשינן להאי קרא הכי:

"שמחה" — מלמד שאסורים בהספד¹⁵³.

ועיי' ברא"ש במו"ק [פ"ג סי' פ"ה], שהביא את ספר המקצעות, שכתב דאי איתרמי פורים בתוך שבעת ימי האבלות — בטלה הימנו גזרת שבעה. עיי"ש. וע"ע בחי' הריטב"א כאן. ולמעשה, איתא במחבר [סי' תרצ"ו ס"ד]: "כל דברי אבלות נוהגים בחנוכה ופורים". אבל הרמ"א שם מסיק, דנהגו שאין אבלות נוהגת, לא בי"ד ולא בט"ו. עיי"ש ובמ"ב.

154. כתב הריטב"א, דמ"מ, אם אכל אפילו מיני פירות, שוב אין בו איסור. מיהו חייב לקיים מצות סעודה כל שאפשר. ומשמע מדבריו, דאין חיוב לאכול פת בסעודת פורים.

ועיי' בט"ז [סי' תרצ"ג סק"ב], שמסיק להלכה, דסעודת פורים חובה היא, כמו סעודת שבת. ולהכי, אם שכח להזכיר בברכת המזון "על הנסים", חוזר.

155. כתב הריטב"א דהכי קים להו, והכי משמע מהא דאמרינן במס' ע"ז [י' ע"א], שרצה אנטונינוס שתיעשה טבריא קלניא, דהיינו שתהא פטורה ממס, והיינו משום כבודם של רבי

התוס' שתירצו קושיה זו. וע"ע ברש"ש ומהר"ץ חיות].

וכתב דבאמת רצה לבטלו לגמרי, דאף ט"ב ברצו ולא רצו תליא [אבל המאירי כתב דלא תליא בהא]. ולא הודו לו, לפי שהוכפלו בו צרות, ואין ראוי להקל בו.

152. והריטב"א מוסיף לבאר, דשנים טובים יותר, משום שאם האחד אומר טעות, יתקננו חבירו. ועיי"ש שהביא עוד פירוש בשם בעלי התוס'.

153. הביא הר"ן, שנסתפקו מקצת החכמים, אם נוהג אבלות בפורים או לא. וביום הראשון של האבלות, שהוא דאורייתא — פשיטא שנוהג, אלא בשאר הימים — איכא לספוקי, מי אמרינן דהוי כוגל, דאמרינן ביה דלא אתי עשה דיחיד, ודחי עשה דרבים דאורייתא, והכא נמי נימא דלא אתי עשה דיחיד דרבנן — ודחי עשה דרבים דרבנן, או דלמא כיון דפורים מדרבנן הוא, אבלות שהיתה עליו מעיקרא — דחיא ליה.

אלא, רבי בר המוסר הוה, וכי נטע —
בארביסר הוה.

ומקשינן: ומי פשיטא ליה לרבי, דטבריא
מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא?

והא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר,
משום דמספקא ליה¹⁵⁶ אי מוקפת חומה
מימות יהושע בן נון היא, אי לא¹⁵⁷?

ומתרצינן: לחזקיה — מספקא ליה, אבל לרבי
— פשיטא ליה¹⁵⁸ דמוקפת היא מימות
יהושע¹⁵⁹!

ותמהינן: וכי נמי פשיטא ליה לרבי, דמוקפת
חומה היא, מי שרי ליה משום הכי למעבד
מלאכה בי"ד?

והכתיב במגילת תענית: כתיב במגילה:
"את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר",
והרשינן, דתרווייהו יומי פוריא אינון, דלא
למספר בהון.

ואמר רבא: לא נצרכא — הא דכתיבא האי
מלתא במגילת תענית [שהרי כתוב כבר
במגילת אסתר שימי הפורים אסורין בהספד
ותענית, כדילפינן מ"משתה ושמחה"], אלא,
לאפור את יום י"ד של זה, הפרזים, בזה —

לארץ ישראל, או הדרומיים — אפילו מרוחקים
מא", יש להסתפק עליהם.

157. כתב הרש"ש, ששמע מחכם אחד איש
ירושלים, אשר בעיר חברון קורין ג"כ בב'
הימים, דמספקא להו אי מוקפת מימות יב"נ.
וכתב, דמוכח דאינה מוקפת מימות יב"נ,
מדהיתה עיר מקלט. עיי"ש.

158. הקשה הצ"ח, למאי דמסקינן, דלרבי
פשיטא ליה, אמאי חזר הש"ס מסברא ראשונה,
ואמרינן דרבי בר חמיסר הוה, ופשיטא ליה
דטבריא מוקפת חומה מימות יב"נ, וכי נטע —
בארביסר נטע, הרי היה יכול לומר כדמעיקרא,
דבאמת — רבי בר ארביסר הוה, ונטע בט"ו,
משום דפשיטא ליה דטבריא לאו מוקפת חומה
מימות יב"נ? ועיי"ש שהאריך.

159. כתב היעב"ץ, דאע"ג דהורדוס בנאה בימי
טיבריוס קיסר, וקראה על שמו, מ"מ יש לה דין
מוקף, אע"פ שחרבו חומותיה, וכדארמין לעיל
[ג' ע"א].

והתלמידים [אמנם ברש"י שם כתב: "משום
דאית בהו רבנן", ולא הזכיר שהיה שם רבי
עצמו]. וכתב, דאח"כ הלך רבי לציפורי ובית
שערים, כדמוכח בכמה דוכתי.

156. וכתב הר"ן דממדת חסידות נהג כך, אבל
מדינא אזלינן בתר רוב עיירות, שאין מוקפין
מימות יב"נ, וקורין בי"ד. ועוד, דאפילו הוא
ספק שקול, הא ספיקא דרבנן הוא, ואזלינן
לקולא. נמצא פטרו בשניהם ומבטלו ממקרא
מגילה! לפיכך קורא בי"ד ופטור בט"ו. ובאמת
מברך רק בי"ד, ובט"ו קורא את המגילה בלא
ברכה. וכ"כ הרמב"ם [פ"א הלי"א] והשו"ע
[תרפ"ח ס"ד].

ובשו"ת בשמים ראש [סי' שמ"ט] כתב, דאף
אם כתוב בדברי הימים של האומות על איזה
עיר, שהיא כבר יותר מאלפים ות"ק שנים, שהיא
מוקפת, אין לסמוך עליהם.

ובשו"ת תשובה מאהבה [סי' ר"י] הביא את
דברי הלבוש, שכתב, דכל העיירות באירופא
בצפון העולם, כולן לא היו מיושבות בזמן
יהושע, אלא נתיישבו לאחר ביאת ישראל לארץ,
וגם לאחר החורבן. אבל באופקים הסמוכים

וראיה לדבר, **דמעיקרא**, כשקיימו את ימי הפורים באותו הדור, **כתיב** [פרק ט' פסוק י"ט]: "**שמחה ומשתה ויום טוב**". ולבסוף, כששלח מרדכי לכל היהודים לקיים עליהם את ימי הפורים, **כתיב** [בפסוק כ"ב]: "**לעשות אותם ימי משתה ושמחה**", ואילו "**יום טוב**" לא **כתיב** התם¹⁶².

חזינן דלא קבלו עליהם איסור מלאכה, הגלמד מהמילים "יום טוב" כדאמרינן לעיל.

ומקשינן: **ואלא רב, מאי טעמא לטייה לההוא גברא דהוה שדי כיתנא**, הא לא קבלו עליהם איסור מלאכה?

ומבארין: מלאכה בפורים — "דברים המותרין, ואחרים נהגו בהן איסור" — אי אתה רשאי להתירם בפניהם¹⁶³ — הוה. ובאתריה דההוא גברא — נהגו איסור בדבר, ולהכי לטייה רב.

ובאתריה דרבי לא נהוג איסור בדבר, ולהכי נטע רבי נטיעה בפורים¹⁶⁴.

במוקפין, ולאסור את יומו של זה, מוקפין, בזה — בפרזים. דאתא לאשמועין, דשני הימים אסורין בכל דברי הפורים.

אם כן, כי נמי פשיטא ליה לרבי דבן ט"ו הוא, הא אסיר ליה למעבד מלאכה גם בי"ד?!

ומתצינן: **הני מילי** — דאסור של זה בזה — **בהספד ובתענית, אבל מלאכה, אסיר רק יום אחד של מקומו, ותו לא**.

ותמהינן: **איני?** וכי מלאכה נאסרה רק ליום אחד? **והא רב חזייה לההוא גברא, דהוה קא שדי כיתנא** [שהיה זורע פשתן] **בפוריא, ולטייה**¹⁶⁰ [קללן] רב לההוא גברא, **ולא צמח כיתניה?**¹⁶¹

ומתצינן: **התם ההוא גברא בר יומא הוה, שביום חיובו זרע, ולהכי לטייה**.

רבה בריה דרבא אמר: אפילו תימא דביומיה נטע רבי. ולא קשיא, דאיסור הספד ותענית — קבילו עליהו דורות הבאים, אבל איסור מלאכה — לא קבילו עליהו.

וכתב, דאמנן קרי ליה קרא "יום טוב", אבל אינהו לא קבילו עליהו לעשותו יום טוב, ולכך לא כתיב: "לעשות אותו יום טוב". וכתב, דאפשר דמשו"ה כתב הרמב"ם: "ומותר בעשיית מלאכה, ואעפי"כ אין ראוי לעשות בו מלאכה וכו'", דהיינו משום דקרי ליה קרא "יום טוב".

¹⁶³. כדאיתא במס' פסחים [נ' ע"ב]. ובשו"ע [יו"ד סי' רי"ד סעיף א'] איתא: "דברים המותרים והיודעים בהם מותרים נהגו בהם איסור, הוי כאילו קבלו עליהם בנדר — ואסור להתירם להם".

¹⁶⁴. והכי איתא בשו"ע [תרצ"ו ס"א], דבמקום

¹⁶⁰. השפת אמת מבאר עפ"י הריטב"א, דהוה משמע לגמ' דמירי שלא ביום חיובו, דביום חיובו היה רב מנדהו, ולא רק מקללו. ומדלטייה, משמע דאף ביום השני — אסור בעשיית מלאכה.

¹⁶¹. והכי נמי איתא בשו"ע [תרצ"ו ס"א], דהעושה מלאכה בפורים, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.

¹⁶². תמה הרנת יצחק, הא כתיב בההוא קרא: "והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב", חזינן דקרי ליום הפורים "יום טוב"?!

זה הבונה בית התנות לבנו, שכשהיה אדם משיא את בנו הראשון, היה בונה לו בית, ומעמיד חופתו בתוכו.

איזו היא נטיעה של שמחה?

זה הנוטע אבורנקי של מלכים, דהיינו, אילן שצילו נאה, כגון אילן שכופפין אותו על גבי כלונסאות ויתדות, והמלכים יושבים תחתיו בימות החמה, ומתעדנין במיני שמחות¹⁶⁸.

על כל פנים, חזינן מהכא, דאיכא נטיעה של שמחה. ואם כן, איכא למימר, דהך נטיעה שנטע רבי בפורים — נטיעה של שמחה היתה¹⁶⁹.

גופא, חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, אי לא¹⁷⁰.

ראיבעית אימא: לעולם נהוג איסור מלאכה גם באתריה דרבי. ורבי — נטיעה של שמחה נטע, וכיון שפורים יום שמחה הוא, מותר ליטוע בו נטיעה של שמחה^{165 166}.

ראיזוהי נטיעה של שמחה?

כנטיעה ששנינו במסכת תענית. דתנן התם: **עברו אלו** — י"ג תעניות שבית דין גוזרין על הגשמים, **ולא נענו** ישראל מן השמים, **ממעטין במשא ומתן¹⁶⁷, בבנין, ובנטיעה, באירוסין ובנישואין.**

ותנא בברייתא עלה דהיא: **בנין ששנינו — בבנין של שמחה קאמר. נטיעה — נטיעה של שמחה.**

ראיזהו בנין של שמחה?

דמגילה.

167. של שמחה, דומיא דבנין ונטיעה דבסמוך, תוס'.

168. ורש"י בתענית [י"ד ע"ב ד"ה אבורנקין] כתב, דכך היו נוהגין, כשנולד בן למלך, היו נוטעין אילן לשמו, וביום שממליכין אותו, עושין לו כסא ממנו. לשנא אחרינא, אילן גדול המיסך על הארץ לטייל המלך תחתיו.

169. כך פירש רש"י. והריטב"א מפרש, דמדאיתא הכא, דבתענית ציבור אסור ליטוע נטיעה זו, מפני שהיא נטיעה של שמחה, דינא הוא דתשרי לפורים, שהוא יום שמחה.

170. הקשו הראשונים, א"כ, אמאי במקומות המסופקין שבחול, קרינן רק ב"ד? ותירץ הריטב"א, דבאמת מדינא, היכא

שנהגו איסור — אסור לעשות מלאכה. וכתב הרמ"א, דהאידינא נהגו בכל מקום שלא לעשות מלאכה. [וכתב המ"ב שם, דפרקמטיא שריא — משום ששמחה היא לו. עוד איתא התם בשעה"צ, דכל דבר שיהיה בו הפסד — שרי. דכל דבר שמחה מותר בפורים].

165. כתב הגר"א בביאורו [סי' תרצ"ו], דהיינו דווקא אי אמרינן דהאיסור הוא מחמת שאחרים נהגו בו איסור. אבל לישנא קמא, דיליף איסור מלאכה מדכתיב "יום טוב", אסור אף במלאכה של שמחה.

166. עוד איתא ברמ"א [תרצ"ו ס"א], דמותר לעשות כל מלאכת מצוה, כגון לכתוב פסקי הלכות. עוד הביא בשם תרומת הדשן [סי' קי"ב], דמותר לעשות אפילו מלאכה גמורה לצורך הפורים. ועיי"ש בתרומת הדשן, מה שהקשה מהירושלמי שהובא ברא"ש בפ"ב

ומהאי דכתיב גבי בתי החצרים: "אשר אין להם חומה סביב", דמשמע דבתי ערי חומה מסובבין בחומה, דרשינן: פרט לטבריא, שימה — חומתה.

חזינן דלא חשיבא טבריא מוקפת חומה!

ומתרצינן: לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה לחזקיה, דודאי לא חשיבא מוקפת חומה.

כי קא מספקא ליה, לענין מקרא מגילה, דלא כתיב בה לשון "חומה", אלא "פרזים" ו"מוקפין", ומספקא ליה אי "פרזים" לשון גילוי הוא, או לשון עיר הנוחה להכבש. והכי מספקא ליה:

מאי לישנא ד"פרזים" ומאי לישנא ד"מוקפין" — דכתיבי גבי מקרא מגילה?

האם משום דהני — פרזים — מיגלו, והני — מוקפין — לא מיגלו, ואם כן, הא טבריא נמי

ותמהינן: ומי מספקא ליה מלתא דטבריא?

דכתיב בספר יהושע, בנחלת נפתלי: "וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת", וקיימא לן: רקת זו טבריא. חזינן דעיר מבצר המוקפת חומה היא!

ומתרצינן: היינו טעמא דמספקא ליה, משום דחד גיפא [בצדה האחד] שורא דימא הות. שאין לה חומה באותו צד, אלא הים חומתה. ומספקא ליה לחזקיה, אי בכהאי גוונא חשיב היקף.

ומקשינן: אי הכי, אמאי מספקא ליה, הא ודאי לאו חומה היא?!

דתניא: כתיב בענין בתי ערי חומה: "אשר לו חומה". ודרשינן: דווקא חומה, ולא שור איגרא. דהיינו עיר שאין לה חומה, אלא שבתיה החיצוניים סמוכים זה לזה, וקירותיהם נעשין חומה לעיר [ו"שור איגרא" היינו חומה של גגות, דתרגומו של גג — איגרא].

בשאר כרכים, דאין ידוע אם הוקף כלל מימות יהושע, אין קורין — אלא בי"ד.

אבל הרמב"ם [פ"א מהל' מגילה הלי"א] פסק, דבמקום ספק — קורין בשני הימים, ומברכין רק ביום הראשון, הואיל והוא זמן קריאה לרוב העולם [ועיי"ש בנו"כ]. והכי נמי איתא בטור [סי' תרפ"ח]. ועיי' בשו"ת חתם סופר [או"ח סי' קס"א] שהאריך בענין זה.

ובעצם הנדון אי בספק דברי קבלה אזלינן לחומרא או לקולא, כתב הנוב"י [תנינא, יו"ד סי' קמ"ו] דאזלינן לקולא, וכדברי הריטב"א. אמנם בהעמק שאלה [שאלתא ל"ה ס"ק ב'] כתב שדעת הבה"ג והשאלתות דאזלינן לחומרא. וע"ע בשו"ת חת"ס [אבה"ע ח"א סי' ב'].

דמספקא לן, הוה לן למימר "ספיקא דרבנן לקולא", ולית לן למקרי כלל. דדברי קבלה — כשל דבריהם הוו. אלא, כדי שלא יאמרו דלא ישראל נינהו, ומשום פרסומי ניסא [והר"ן כתב, דכיון שודאי חייבין בקריאה, א"א שלא יקראו כלל] — קרינן בי"ד שהוא זמן רוב העולם. וחזקיה — מידת חסידות נהג בעצמו, לקרות בי"ד ובט"ו. עיי"ש שהאריך.

והכי נמי איתא להרשב"א והר"ן, דבמקום המסופק — קורין בי"ד בלבד.

ובתשובת הראב"ד [סי' ר"ל] כתב, דדווקא בטבריא קרינן בשני הימים, משום דודאי היתה מוקפת מצד אחד מימות יהושע, ורק מספקא לן אם ימה של טבריא חשיב חומה — או לא. אבל

מגילתא, שהרי צדה האחד — ים הוא, ולא חשיבא מוקפין.

או דלמא, משום דהני — מוקפין — מיגנו [מוגנות], והני — פרזים — לא מיגנו¹⁷¹. והא טבריא נמי מיגניא, שהרי הים מגן עליה.

משום הכי, אף דממעטינן לטבריה מדין בתי ערי חומה, גבי מגילה מספקא ליה.

רב אסי קרי מגילה במקום ששמו הוצל, בארביסר ובחמיסר. משום דמספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, אי לא.

איכא דאמר, אמר רב אסי: האי הוצל דבית בנימין, מוקפת חומה מימות יהושע היא¹⁷².

אמר רבי יוחנן: כי הוינא טליא [כשהייתי נער], אמינא מלתא. דשאלנא לסבייא¹⁷³ א-1 [ונשאל אותו דבר לזקנים] — ואישתכח כוותי.

והכי קאמינא:

העיר הנקראת במקרא שהובא לעיל, גבי

נחלת נפתלי: "חמת" — זו טבריא. ולמה נקרא שמה במקרא חמת? על שום חמי טבריא.

ואילו העיר הנקראת באותו מקרא "רקת" — זו ציפורי. ולמה נקרא שמה במקרא רקת? משום דמידלייא [שגבוהה היא, שיושבת בראש ההר] ברקתא דנהרא [כשפת הנהר, שגבוהה היא מן הנהר].

"בינרת" — זו גינוסר. ולמה נקרא שמה בינרת? משום דמתיקי פירא כקלא דכינרי [שמתוקין פירותיה כקול הכינור¹⁷⁴].

אמר רבא: היאך אמר רבי יוחנן דרקת היא צפורי, ומי איכא למאן דאמר, דרקת — לאו טבריא היא?

והא כי שכיב איניש הכא, בבבל, התם, בטבריה — ספדי ליה הכי: גדול הוא בששך [היא בבל. ש"בבל" בחילוף א"ת ב"ש¹⁷⁵ — היא "ששך" ושם יצא לו — ברקת.

וכי מסקי ארונא של מת מבבל להתם [לטבריה] לקברו בה¹⁷⁶, ספדי ליה הספדין, וקורין בשווקים, שיצאו בני אדם לקראת

ע"ד] שביאר אמאי נקט לשון "סבייא", ולא נקט "חכמי ישראל". וע"ע להלן בהערה.

174. ובערוך פירש עוד, דהיינו שם של אילן שפירותיו מתוקין.

175. כתב המהרש"א בשבת [ק"ד ע"א, ד"ה ואמר א"ת ב"ש], אלו חלופי אותיות הם בספר יצירה, והם סודות נסתרים בחילוף אותיות.

176. משמע, שהיו נוהגין להעלות מתים מחו"ל, לקברם בא"י. ובמב"ם [הלכות מלכים, פ"ה

171. כתב הר"ן, דמהכא מוכח דמוקפין דחו"ל קורין בי"ד. דהא התם לא מיגנו בחומתם, שהרי צריהם היו עמהם בתוך העיר. משא"כ בא"י, שעלו ברשיון כורש, והיו יושבים ישראל לבדם בערי חומה, והוו מיגנו.

172. תוס' הרא"ש מביא דמהכא פסיקנא דדין מוקפות חומה שקורין בט"ו נוהג אף בחו"ל, שהרי הוצל חו"ל היא, עיי"ש. ועיי' בריטב"א [כאן ולעיל ב. ד"ה כרכים] שהאריך בענין זה.

173. עיי' בדרשות חתם סופר [ח"א דף ר"ב